

RESSENYES

BLUNT, Alison; WILLS, Jane

Dissident Geographies. An introduction to radical ideas and practice.

Londres: Pearson Education, 2000, 212 p.

ISBN: 0-582-29489-4

En els últims temps ha ressorgit un interès per aquelles idees dissidents que han estat presents en algun moment de la història del pensament geogràfic. És en aquest context actual que cal situar el llibre titulat *Dissident Geographies. An introduction to radical ideas and practice*, que té com a autores Alison Blunt i Jane Wills, professors de Geografia al Queen Mary and Westfield College, de la University of London.

L'obra tracta la diversitat de perspectives radicals en geografia humana, així com també les connexions establertes entre aquestes. S'hi introdueixen diferents tradicions radicals que posen en dubte i desestabilitzen el que s'entén per «coneixement geogràfic». El llibre ens mostra com la producció d'aquest coneixement està molt lligada a lluites i a qüestions polítiques dins i fora del món acadèmic. En tots dos casos, les perspectives radicals examinades en l'obra (anarquisme, marxisme, feminisme, llibertat sexual i poscolonialisme) es resisteixen a algunes relacions de poder que han constituït el coneixement geogràfic. El llibre està estructurat en cinc parts molt clares que constitueixen els cinc capítols dels quals està format el llibre ja que cada un dels capítols parla

única i exclusivament d'una de les idees radicals que el llibre tracta: anarquisme, marxisme, feminisme, sexualitat i poscolonialisme. Més o menys implícitament, cada un dels capítols té un enfocament que es basa, primer de tot, a introduir els espais i els llocs en què són produïdes i practicades les diferents idees radicals. En segon lloc, s'explora l'impacte que aquestes idees tenen en el paisatge polític i social, i, per últim, s'interrelacionen aquestes implicacions pel que fa a la disciplina geogràfica.

D'aquesta manera, el primer capítol parla de la relació entre anarquisme i geografia, i ho fa basant-se en les idees anarquistes originàries. Per pròpia definició, una societat anarquista només es podria entendre en una escala molt reduïda, amb una autonomia pròpia on la sostenibilitat seria la característica principal: comunitats autosuficients que es governen elles mateixes on les decisions són compartides i el propi medi ambient és protegit. Per dur a terme tots aquests canvis, són molt importants les accions de cada individu en el *here-and-now* abans que tinguin lloc una gran revolució social. Però, per sobre de tot, hi ha un fet clar: existeix una geo-

grafia desigual de l'anarquisme segons el grau de desenvolupament econòmic. Fa deu o quinze anys han tornat a ressorgir els ideals més anarquistes, ja que els teòrics es tornen a preocupar, a queixar i a prendre partit de tot allò que creuen que han de defensar, utilitzant, igual que als inicis, l'espai com a lloc per experimentar noves formes d'organització social, tot i que, en relació amb la ciència geogràfica, cap als anys setanta aquestes idees només van representar l'inici d'un canvi de concepció de la disciplina geogràfica, en tant que hi va haver un canvi en la manera de teoritzar-la, investigar-la, ensenyar-la i argumentar-la; però, segons les autores, el problema és que l'anarquisme no s'ha acabat d'aplicar mai més a la geografia.

Les geografies marxistes són tractades en el segon capítol a partir de les idees de classe, capital i espai. La divisió de classes representa el motor de canvi en una societat, perquè la lluita entre aquestes genera un desenvolupament resultant de la necessària reciprocitat entre uns i altres. D'aquesta manera, Marx entén la força de treball com el motor de l'economia i principal centre del capitalisme. Lenin, Trotsky i Kautsky són alguns dels autors que formen part dels marxistes més clàssics. Aquesta línia més clàssica del marxisme és la que té una correlació més directa amb la geografia, perquè bàsicament aquests parlen del capitalisme i del seu desenvolupament desigual en el territori. Cap a mitjan segle XX, el marxisme fa un gir i passa a centrar-se en qüestions més culturals i filosòfiques. Un dels personatges importants d'aquest moment va ser Henri Lefebvre, perquè va aplicar els conceptes marxistes a la producció de l'espai. La relació de la geografia amb el marxisme ha estat i està fonamentada tant per les idees més clàssiques i originàries com per les últimes tendències marxistes, especialment les de Lefebvre en el món anglosaxó.

Ja en el tercer capítol es tracten les geografies feministes del gènere com una via

per reformar la geografia com a ciència. Les polítiques feministes són polítiques espacials que intenten equilibrar les desigualtats generades pel gènere entre els homes i les dones, en diferents espais i en tots els aspectes de la vida. Els moviments feministes no només varien segons en l'espai en què es troben, sinó que també reivindiquen el dret de les dones a l'hora d'ocupar certs espais. Per tant, les geografies feministes són una part molt important en aquestes polítiques i per això, des de la disciplina geogràfica, s'intenten canviar les desigualtats de gènere que existeixen no només en termes generals, sinó també en la pròpia disciplina. Parlant estrictament de la relació entre gènere i geografia, s'intenta que la visió de les dones s'integri en el coneixement geogràfic fent-lo així qualitativament més inclusiu. Per això, una part important de les geografies feministes no només han intentat reescriure la història de la geografia incloent-hi la visió femenina, sinó que també han investigat i investiguen si la producció de coneixement geogràfic d'avui dia està afectada per la condició de gènere.

Les orientacions sexuals i, més específicament, les anomenades «geografies del disseny», són les tractades al penúltim capítol. La sexualitat és i ha estat una part important de la vida humana, perquè a través d'ella la gent s'identifica i es veu identificada pels altres. El problema rau en el fet d'entendre si allò amb què ens identifiquem és allò que *només* pot ser i *ha de ser* o si simplement es tracta d'una construcció social. En el món occidental es veu com la humanitat margina aquelles sexualitats que no entren dins els paràmetres de l'heterosexualitat. Primer amb els treballs d'Ulrichs, Hirschfiels i Ellis; segon amb els de Freud i Lacan, i, per últim, amb els de Foucault, s'intenta analitzar per què la nostra societat considera l'heterosexualitat com la «norma» i deixa de banda altres orientacions sexuals com ara l'homosexualitat. A la Gran Bretanya, país on el tema és més estudiat, s'analitza

com els espais són sexualitzats i com aquest fet determina unes identitats concretes amb aquests espais. En altres paraules, els gais i les lesbianes s'identifiquen en uns espais que han creat com a seus, de manera que es configuren uns guetos que diferencien molt clarament quins espais són homosexuals i quins són heterosexuals.

I, per finalitzar, l'últim capítol tracta les perspectives poscoloniales, per tal de descolonitzar la disciplina geogràfica. Tot i que el terme *poscolonialisme* és molt complex, bàsicament analitza l'impacte del colonialisme en el passat però també en el present, intenta definir els lligams entre les formes colonials i els conceptes de poder i coneixement i, per últim, es declara contrari al colonialisme i a les seves manifestacions arreu del món. Encara que es consideri una tasca no gens fàcil, es fa molt èmfasi en la importància de representar la gent i els llocs segons les diferents cultures, tradicions i contextos. Els estudis poscoloniales de Said, Bhabha i Spivak són de vital importància, perquè analitzen les idees colonials, el poder i el coneixement. En destaca el de Said, perquè és el primer a desenvolupar una crítica als discursos orientalistes que han fet imaginar i que han produït l'Orient com una forma, un lloc, antagònic a Occident. A diferència d'altres disciplines, ha estat últimament quan la geografia ha començat o ha intentat repensar i reescriure la història del coneixement geogràfic tenint en compte aquestes idees poscoloniales, que bàsicament intenten fer de la geografia una ciència menys excloent.

Encara que pugui semblar que l'obra tracta corrents geogràfics ben diferenciats, no només totes les temàtiques tenen la característica comuna d'estar catalogades com a geografies dissidents —i d'aquí deriva el nom d'*idees radicals*—, sinó que a més, en alguns moments, aquestes comparteixen més fets i/o ideals, com ara, per exemple, tenir un mateix origen temporal. La situació mundial a principis de la dèca-

da dels seixanta va ser molt propícia perquè es desenvolupessin reaccions contràries a tot allò que fins llavors la geografia havia intentat estudiar. I és en aquest context on apareixen les idees anarquistes, marxistes i feministes, ja que, en el fons, aquests tres corrents geogràfics tenen en comú la reivindicació de les desigualtats, ja siguin econòmiques, socials o de gènere. Sexualitat i poscolonialisme són dues branques de la geografia més tardanes que les anteriorment comentades; tot i així, continuen tenint uns components altament crítics amb les desigualtats socials. Per tot això, doncs, aquestes geografies dissidents també són anomenades *radicals*, perquè d'alguna manera són crítiques amb tot el que la ciència geogràfica ha estudiat i continua estudiant.

Un aspecte que crida l'atenció de l'obra és la presència d'un capítol dedicat a la sexualitat. En un llibre tan actual com és aquest, un s'ha de preguntar per què la geografia del gènere només hi és tractada com a tema secundari quan es tracta el feminisme i, en canvi, la sexualitat en ella mateixa hi és tractada ja com una geografia dissident. Segurament la resposta fa referència al fet que la geografia del gènere, en la geografia anglosaxona, ja ha deixat de ser pròpiament una dissidència per passar a ser un tema normal d'estudi dins la disciplina geogràfica i dins l'evolució de les mateixes autores. En canvi, l'heterosexualitat i l'homosexualitat constitueixen avui en dia les geografies més contestatàries en aquest món anglès i americà tan allunyat, des del punt de vista acadèmic, del nostre.

Blunt i Wills, doncs, en aquest llibre han intentat fer-nos una introducció a totes aquestes geografies i ens les presenten d'una forma molt entenedora; potser per això el subtítol del mateix llibre porta escrita la paraula *introducció*. I és que la veritat és que aquestes dues autores comencen analitzant les idees més bàsiques per passar després a analitzar-ne de més desenvolupades, però en cap

moment fan perdre el nord a qui ho llegeix. A més, les representacions gràfiques —mapes, fotografies, etc.— i els quadres amb informació complementària —cronologies, biografies, etc.— ajuden a fer de *Dissident Geographies* un llibre recomanat per la temàtica tractada. Per la manera com hi són explicats i tractats els temes, es pot dir que és un llibre amb un cert caràcter divulgatiu, ja que fa la sensació que l'objectiu a l'hora d'escriure'l sigui el de presentar i el de fer saber que també existeixen unes geografies dissidents.

Les autores han utilitzat molta bibliografia a l'hora d'escriure aquest llibre. A part de ser utilitzada per pròpia consulta, aquesta és utilitzada durant les seves explicacions, ja que citen uns altres autors i a més, enmig d'aquestes explicacions, hi ha fragments extrets d'altres obres que ajuden a aclarir les anàlisis de les autores. Però bàsicament, per no dir tota, la bibliografia utilitzada és anglosaxona. Podria semblar que no es tenen en compte altres possibles idees o autors de parla no angle-

sa; cal dir, però, que els pioners a estudiar aquest tipus de geografia són precisament ells, els anglosaxons.

Dissident Geographies és un llibre que introdueix les idees més bàsiques de l'anarquisme, el marxisme, el feminisme, la llibertat sexual i perspectives posculturalistes per posar de manifest, bàsicament, que aquestes dissidències determinen el que els geògrafs fan, han fet i com ho fan. La solidesa del llibre (basada en l'extensa bibliografia i la informació addicional exposada a través de quadres i representacions gràfiques), la facilitat en el llenguatge utilitzat i com és utilitzat i la clara i diferenciada estructura temàtica, que també facilita molt la lectura, fan del llibre una de les principals recomanacions per a aquelles persones a les quals els interressi no només allò convencional, sinó també altres tendències.

Ariadna Cucurella i Grifé

Universitat Autònoma de Barcelona

Departament de Geografia

ariadnacucurella@hotmail.com

SHORT, John Rennie
Alternative Geographies.

Nova York: Prentice Hall, 2000

John Short proposa, en aquest llibre, una «altra» mirada a la nostra manera de representar (i de representar-nos en) l'espai. La perspectiva d'aquest geògraf escocès, actualment professor a la Universitat de Syracuse (EUA), trenca d'entrada els esquemes de qui vulgui buscar l'alternativa en allò nou. L'autor proposa més aviat tornar a considerar tot allò que ha quedat enrere en la nostra comprensió de l'espai. Tal com ell mateix va subratllar el passat 7 de març de 2002, al seu pas pel Departament de Geografia de la UAB, la seva crítica s'orienta cap al «sentit acumulatiu que ha adquirit el coneixement» a partir de la Il·lustració i

al llarg de la construcció del projecte de modernitat.

Posmodernitat va ser una paraula molt mencionada per Short al llarg de la seva xerrada a Bellaterra (en el seu llibre, però, costa més trobar-la de manera explícita). La postura epistemològica que defensa Short a *Alternative Geographies* (implícitament en el llibre, explícitament en la presentació que en va fer a la UAB) s'apropa a la mirada posmoderna, en la mesura que pretén escapar de les construccions del model racional de la geografia acadèmicament institucionalitzada avui dia. L'autor descriu com ha anat evolucionant el pensament sobre l'espai des